

Hitler umika svojo armado iz Baltika! Črna noč objema Nemčijo ...

Rusi prodrli več kot 22 milj na sto milj dolgi fronti proti Latviji; naprej se v ale tudi druge ruske armade, ki so okupirale nadaljnjih tisoč vasi in mest.—Ameriške čete v Franciji dosegle predmestje St. Loja.—Položaj na italijanski fronti nespremenjen.—Japonci na Novi Gvineji skušajo priti iz pasti, pri Kantonu na Kitajskem pa so napredovali 25 milj.—Bombardiranje Wewaka in drugih pacifičnih otokov.—Vilna padla

LONDON, 13. jul.—Berlin je danes poročal, da je generalni štab sklenil potegniti nemško armado s vzhodne fronte na Baltiku. Berlinska radijska poročila sware nemško prebivalstvo, da je ta drastičen korak potreben "za protekcijo nemške zemlje."

Nemške divizije so se pričele umikati iz severnega konca vzhodne fronte, s osamlja pri Pakov-Ostrovu, kjer so Nemci zgradili močne utrdbe v spodnji Estoniji in gornji Latviji. Nacistični vrhovni štab se je odločil za ta korak, ko je prejel poročila o naglem prodiranju sovjetskih armad proti Latviji, srednji baltički državi, kjer so Rusi prodrli v zadnjih par dneh skoraj 30 milj. Na centralni fronti pa se naglo bližajo Vzhodni Prusiji.

Drugo radijsko poročilo iz Berlina pa pravi, "da strah objema srca mnogih naših ljudi ... Nemčija se bori za življenje in blaha se umri ..."

"Predno pa nevarnost sadene orčje naše ljubljene domovine," je dejal govornik po radiju, "bomo spremenili ta kontinent v kotel destrukcije, kjer bo ališati samo en glas—zahtevo po krvi ... Vse je sedaj na tehnični. Ruska poplava se vali proti naši vzhodni meji in grozi, da se razlije po naši svetli zemlji. Ni čudno, ako strah atakata srca mnogih naših ljudi. Mi vojniki poznamo ta teror, kajti okušali smo ga tisoč noči. Toda dopustimo ne bomo, da bi prišel do naših dragih doma ..."

MOSKVA, 13. jul.—Po petih dneh krvavih bojev je preostanec nemške posade v Vilni kapituliral in mesto je padlo v roke Rusom. Vilna je bila odrezana od vseh strani. Pred nočjo so Rusi našli 8000 ubitih Nemcev v mestu, 5000 pa so jih odgnali proti vzhodu kot ujetnike.

London, 13. jul.—Druga ruska baltička armada pod vodstvom generala Jeremena, ki je vodil obrambo Leningrada, je pri Latviji pričela z veliko ofenzivo. Na skoraj sto milj dolgi fronti je v dveh dneh prodrli najmanj 22 milj in okupirala nad tisoč vasi, vključno mesto Idrice. Ruski buletin je poročal, da je bilo čez sedem tisoč Nemcev ubitih, okrog 1500 pa ujetih.

To je zadnji kos starega ruskega ozemlja zapadno od Pakova, ki so ga Nemci držali in ga deloma še drže. Se en tak sunek kot ga je ta armada storila v zadnjih par dneh in na starem ruskem ozemlju ne bo nobenega Nemca več.

Ta ofenziva proti Latviji ni čisto nič zaustavila ostalih ruskih armad v Litviji in na Poljskem. Poročilo iz Moskve pravi, da so ruske čete že dosegle s treh strani zunanje utrdbe Dvinske severovzhodno od Vilne. Zapadno od Vilne pa je druga armada naredila velik sunek proti Vzhodni Prusiji in je oddaljena le 28 milj od Grodna, važnega železniškega križišča na Poljskem.

Poročilo iz Moskve pravi, da so ruske armade okupirale na centralni fronti 450 naselbin, v sektorju severno od Vilne čez 200, na Finskem pa čez 30. V zadnjih dveh dneh so okupirale

VLADA DOVOLILA VEČJO CIVILNO PRODUKCIJO

Tovarne brez vojnih naročil bodo imele preurediti produkcijo

PRVA FAZA TEGA BOJA KONČANA

Washington, D. C., 13. jul.—Po večmesečnem notranjem boju je administracija za vojno produkcijo končno dovolila, da smejo tovarne, ki so izgotovile vojna naročila, preurediti svoje obrate za civilno produkcijo.

Odkar je vojna produkcija na splošno dosegla vrhunec in je vlada pričela odpovedovati ali manjšati naročila za svojo oboroženo silo, da je že mnogo podjetij moralo drastično omejiti obrat ali pa tudi skoraj zapreti vrata. Medtem je nastal v visokih vladnih krogih velik boj, ali naj se dovolijo tem tovarnarnjam, da preuredijo produkcijo za civilne potrebe ali ne.

Temu je odločno nasprotovala klika, ki v administraciji vojne produkcije zastopa velike korporacije z velikimi vojnimi naročili. Te korporacije nasprotujejo na vsej črti preureditvi produkcije za civilne potrebe, dokler ni vojna končana, češ, da bi civilni trg pograbili njih konkurenti. Predstavnik teh interesov v administraciji vojne produkcije je njen podpredsednik Charles E. Wilson od General Electric Co.

Na drugi strani se je proti preureditvi produkcije boril tudi ves generalni štab, češ, da bi to lahko ogrozilo vojno produkcijo.

Ker je v deželi že mnogo tovarnih izgubilo vojna naročila, je pričel prihajati vedno hujši pritisk na Washington, naj vlada dovoli preureditev obratov za civilno produkcijo. Načelnik vojne produkcije Nelson je bil temu naklonjen in je pred par tedni že tudi izdal več odredb v tej smeri, toda na pritisk velebiznisa in generalnega štaba jih večina članov administracije vojne produkcije ni hotela potrditi. Zadnje dni pa je v spor posegel vrhovni ekonomski direktor Byrnes in izsilil odlok, ki dovoljuje preureditev produkcije za civilne potrebe.

Odlok stopi v veljavo na vsej črti s 15. avgustom. Na podlagi tega odloka bodo tovarnarnji, ki dobe dovoljenje, smeli pričeti izdelovati potrebščine, ki so bile radi vojne produkcije položene na stran ali pa zelo omejene.

Prihodnje dni, 15. julija, stopi v veljavo določba, po kateri bo zopet na razpolago za civilno porabo aluminij in magnezij—obeh kovin je velika zaloga. Teden pozneje bodo tovarnarnji lahko pričeli izdelovati modele v eksperimentalne svrhe za civilno produkcijo. Dne 29. julija bodo smeli pričeti s produkcijo novih strojev in orodja v isto svrhu. Sredi avgusta pa stopijo v veljavo ostale določbe, ki dovoljujejo izdelovanje civilnih potrebščin vsem podjetjem izven vojne produkcije, kolikor bodo na razpolago surovine.

Dogovora za razkosanje Vzhodne Prusije še ni

London, 13. jul.—Zunanji minister in parlamentarni vodja vlade Anthony Eden je včeraj v parlamentu dejal, da ni še nobenega definitivnega dogovora glede odtrganja Vzhodne Prusije od Nemčije. Rekel je, da bo končna odločitev o tem vprašanju padla "le v sporazumu z drugimi prizadetimi državami." Prišel pa je, da se na teheranski konferenci sporazumeli, da bo Vzhodna Prusija odrezana od Nemčije in darovana Poljakom v zameno za ozemlje, ki ga zahteva Rusija.

Domače vesti

Nov grob v Detroitu

Detroit.—Dne 7. jul. je tukaj umrl Joseph Senik, star 80 let in član društva 518 SNPJ. Rojen je bil v Lokvi na Hrvaškem in v Ameriki je živel približno 50 let.

Intervju Kusanovih

New York.—New York Times je v nedeljski izdaji priobčil dve koloni dolg intervju z novim jugoslovanskim ministrom Savo Kusanovihem, ki je izrazil upanje, da se novi, demokratični federativni Jugoslaviji po vojni pridruži tudi Bolgarija, vsi balkanski narodi pa se organizirajo v konfederaciji. O Fotiču, ki "neče priznati" nove jugoslovanske vlade, je rekel, da bo njegova zadeva rešena v par dneh. Dejal je, da še ne ve, ali se pođa v London ali ostane v Ameriki za nedoločen čas, da se pogovori z uradniki UNRRA glede pomoči ne akcije za Jugoslavijo, ki bo med najbolj razbitimi deželami po vojni.

Padel v Franciji

Chisholm, Minn.—Družina Frank Deyak je dobila telegram od vojnega departamenta, da je njihov sin Karl Deyak padel v bitki v Franciji sredi junija. Pri vojaki je bil od leta 1942 in je služil pri padalnih četah. Zapuška starše, brata pri vojaki in dve sestrji v Milwaukeeju. Bil je član društva 110, kakor so tudi vsi ostali Deyakovi člani SNPJ.

Frank Serro odlikovan

Glavni stan 15. letalske sile. (Brzovolno od poveljnika).—Sgt. Frank J. Serro, sin družine Frank Serro iz Hermineja, Pa., je bil odlikovan z letalsko medaljo za svojo "velike zasluge pri številnih operacijskih poletih proti sovražniku." Dobil je tudi medaljo za "vzorno obnašanje, spretnost in zvestobo." Na bombniku služi kot radijski operator in topničar. Član je društva 614 SNPJ.

Nov grob v Penni

Forest City, Pa.—Tukaj je umrl Vide Germ, star 60 let in doma iz vasi Mačji dol, fara Sv. Lovrenca na Dolenjskem. V Ameriki je bil 36 let, ves čas v tem mestu, kjer zapuška ženo, tri sinove (dva pri vojaki), tri hčere in dva pastorka, v starem kraju pa štiri brate in dve sestrji.

Is Clevelanda

Cleveland.—Iz bolnišnice se je vrnila na svoj dom (1933 Shawnee ave.) mrs. Frances Rupert, enako tudi Anna Urbas, ki živi na 1143 E. 60 st.

Obeta se dobra pšenična žetev

Pridelek bo skoraj tako velik kot je bil 1942

Washington.—Državni poljedelski departament poroča, da bo letošnji pridelek pšenice v Ameriki dosegel skoraj tako velik rekord kot leta 1942, ko je dežela pospravila največjo žetev v svoji zgodovini.

Po ocenitvi poljedelskega departamenta bo letošnji pridelek pšenice znašal eno milijardo 128 milijonov bušljev, ali 291 milijonov bušljev več kot lani, ko tudi ni bil majhen pridelek. Letošnji pridelek koruze pa cenijo na dve milijardi 980 milijonov bušljev, kar bo tudi rekordni pridelek.

Tudi drugi poljski pridełki dobro kažejo. Pridelek ovsa in ječmena bo dober, sena blizu rekordne množine, prav tako tudi sadja, sojnega fižola in sočiva ter zelenjave. Slabše pa pbehta fiziol, grah, "peanuts" in krompir; teh pridełkov bo manj kot lani, ampak lakote se ni treba bati.

Velike ameriške izgube na Saipanu

Ubityh, ranjenih in pogrešanih je 15,053

Washington, D. C., 13. jul.—Mornariški tajnik Forrestal je naznanil, da znašajo ameriške izgube na otoku Saipan 15,053 vojakov. Ubityh je bilo 2359, ranjenih 11,481, pogrešanih pa je 1213 vojakov.

To število je precej višje kot se je glasilo prvo poročilo po ameriški okupaciji Saipana. Boji za ta otok, ki je oddaljen 1260 milj od Japonske in je najvažnejši del Marianskega otočja, so trajali 25 dni.

Sodiijo, da znašajo japonske izgube okrog 20,000. Ameriški vojniki so do zdaj pokopali 11,948 ubityh Japoncev, veliko svojih tovarišev pa so tudi sami Japonci pokopali. Sodiijo, da so samo na eni ravni pokopali tisoč ubityh tovarišev.

Forrestal je dejal, da je bila cena težka, ki so jo morali ameriški vojniki plačati za ta otok, ampak je bila vredna, kajti Saipan je "največje strateške važnosti". Služil bo za letališče velikim bombnikom za bombardiranje Japonske.

V Parizu vlada velik glad

Prebivalci se preživljajo z repo

Cherbourg, Francija, 13. jul.—Evgen Simon, podžupan tega mesta, je izjavil ameriškim poročevalcem, da v Parizu vlada glad in da se je že več ko milijon Parizianov izselilo v druge kraje. Danes je Pariz najžalostnejše mesto na svetu.

Simon je pojasnil, da se nikakor ne morejo primerjati razmere, kakršne so v Normandiji, z onimi, ki vladajo v Parizu. V Normandiji je vsega dovolj, he pa v Parizu. Tik pred prihodom Američanov v Normandijo je Simon prejel pismo od svoje sestre iz Pariza, v katerem mu je pisala, da v zadnjih treh tednih ni drugega jela kot samo repo.

Na vprašanje, zakaj ne pošiljajo prebivalci iz Normandije živil svojim sorodnikom v Pariz, je Simon odgovoril, da se to vrši, ampak pošiljke nikdar ne dosepejo na naslov ose, katerim so bile poslane. Devet izmed vsakih 10 paketov, ki se odpošljejo kjerkoli v Franciji, je ukraden. Ukradejo jih največkrat Nemci, mnogokrat pa tudi lačni Francozi. Poleg tega pa se ne more ničesar poslati čez demarkacijsko črto, ki je še sedaj v veljavi, četudi so Nemci naznanili, da bo odpravljena.

V Normandiji se sicer dobi dovolj hrane in navidezno so prebivalci zadovoljni, ampak opazuje se posledice štiriletnega trpljenja pod nacijsko okupacijo. Cene živilom so pretirano visoke za Američane. Za dolar se dobi samo 50 frankov, medtem ko se je pred invazijo za dolar dobilo od 250 do 400 frankov. Črni trg je povzročil, da je nastala inflacija.

Podžupan je dalje rekel, da so Nemci plačali za vsako stvar, ki so jo kupili, ampak pri tem pa so izsilili od Francozov po 500 milijonov frankov na dan za stroške okupacije. Na ta način je Francija že plačala Nemčiji mnogo več kot je Nemčija plačala za reparacije po prvi svetovni vojni.

Letalske izgube v Franciji

Cherbourg, 13. jul.—V prvem mesecu invazije Francije so zavezniški letalci in protiletalski topovi sestrelili na tla 1067 nemških letal, sami so pa izgubili 1284 letal.

GANDHI PRISTAL NA RAZKOSANJE INDIJE

Muslimani naj dobe svojo državo, Hindu-stanci svojo

POGAJANJA ZA SPO. RAZUM

Bombay, India.—Mohandas K. Gandhi, voditelj Vseindijskega kongresa, razvaja politične stranke, je zadnje dni pristal na zahtevo Muslimanske indijske lige za razkosanje Indije v dve neodvisni državi.

Angleška indijska vlada je Gandhija izpustila iz ječe pred par meseci radi slabega zdravja. Vsi ostali voditelji Vseindijskega kongresa, vključno Nehruja, so še v zaporu. Njih število gre v tisoče.

Gandhi je sporočil svoj načrt za razkosanje Indije Aliju Jinnahu, predsedniku Muslimanske lige, skozi bivšega predsednika Vseindijskega kongresa Rajagopalacharija, ki je ob začetku vojne izstopil iz stranke, ker se ni strinjal s stališčem eksekutive. Potem je skušal posredovati med kongresom in muslimani za doseg sporazuma, da bi obe organizaciji soglasno nastopili proti Angliji z zahtevo za neodvisnost.

Vseindijski kongres je do zadnjega časa odločno nasprotoval razkosanju Indije v dve državi: muslimansko in hindustansko. Za tako razdelitev Indije se je izrekla tudi angleška vlada ob zadnjih pogajanjih pred par leti. Voditelji kongresne stranke so argumentirali, da je taka razdelitev nemogoča, ker prvi muslimani niso kompaktno naseljeni, marveč so raztreseni po raznih severnih in severovzhodnih provincah, drugič pa je večina muslimanov pripadnikov kongresa. Vseh muslimanov je okrog 85,000,000 ali okrog 22% vsega indijskega prebivalstva.

Gandhi je Muslimanski ligi predložil sledeče pogoje:

- 1) Liga mora sodelovati z Vseindijskim kongresom za sestavo prehodne vlade.
- 2) Ob zaključku vojne se mora vršiti plebiscit v vseh provincah, kjer imajo muslimani večino prebivalstva.
- 3) Pred plebiscitom morajo imeti vse stranke pravico, da svobodno propagirajo svoje stališče.
- 4) V primeri, da pride do razkosanja Indije, obe državi izdelata skupno pogodbo glede zaščite narodne obrambe, trgovine in komunikacij.
- 5) Vsako preseljevanje manjšin mora biti prostovoljno.
- 6) Sporazum postane veljaven le tedaj, če Anglija pristane na transferiranje vlade na vsej črti v roke Indijcem.

Gandhi je s to potezo indirektno zopet obnovil boj za popolno neodvisnost Indije. Če bo Muslimanska liga pristala na te pogoje, bo zopet ustvarjena skupna fronta proti angleški nadvladi.

Nemška armada prevzela francosko provinco

Irun, Španija, 13. jul.—Nemška vojaška oblast je proklamirala vojaško diktaturo v vsej provinci Landes v južozapadni Franciji. Ta korak so Nemci storili, da zatrejo velike sabotaže. Sabotaža je po vsej Franciji tako velika in postaja z vsakim dnem večja, da je pri pobujanju iste zaposlena nacijska armada na vseh koncih in krajih. Francozi, ki so pribežali v Španijo, pravijo, da so Nemci sklenili, da bodo sabotaže na železnicah in cestah v južozapadni Franciji ustavili le na ta način, da iz pokrajine Gascoy preselijo večino izmed 250,000 prebivalcev.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (taven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vso, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

136

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Golgota Kitajske

Zadnje dni, 7. julija je Kitajska nastopila osmo leto svoje velike Golgote. V tej strašni in neenaki borbi je kitajsko ljudstvo pretrpelo zvrhano kupo strahot moderne vojne.

Japonski imperialisti so pričeli širiti ogenj, smrt in razdejevanje v severni Kitajski in nadaljevali svoje uničevanje po vseh vzhodnih pokrajinah in mestih vzdolž Kitajske, ob veliki reki Jangci pa so prodrli nad tisoč milj v notranjost. Vsa važna industrijska in trgovska mesta so v njihovih rokah in velike pokrajine podeljale. Angležem pa so vzeli Hongkong. Zadnjih par mesecev vodijo veliko ofenzivo v jugo-centralnih provincinah in velika možnost je, da bodo prezevali tako zvano svobodno Kitajsko na dvoje. S tem bodo na vsaj črti dobili v posest važno železnico, ki teče v notranjosti dežele od severa do Indokine na jugu.

Trpljenja kitajskega ljudstva ni mogoče opisati niti v debelih knjigah, kakor tudi ne velikega pekla v Evropi in Rusiji. Ampak če pomislimo, da je Kitajska izgubila v tej vojni že okrog trideset milijonov prebivalstva, potem si lahko vsaj malo predstavljamo velikost in grozote njene Golgote. Pretežna večina teh vojnih žrtev je pomrla vsled lakote, kajti vojna je opustošila cele pokrajine.

Sodiijo, da je v prizadetih krajih lakota pobrala ne manj kot pet in dvajset milijonov ljudi—približno točnega števila nihče ne ve in tudi ne bo svet nikdar vedel. Z gotovostjo lahko tudi računamo, da bo lakota pokosila še mnogo milijonov Kitajcev predno bo do strahno klanje končano. In to posebno, ker Japonci prav zdaj uničujejo najbogatejša rižna polja v provinci Hunan, za katero se vrše krvavi boj.

Tako velike žrtve v tako neenaki borbi more doprinesiti le narod, ki ni velik samo po številu, marveč je velik tudi po kulturi in morali. In v obeh primerih je Kitajska največji narod na svetu. Po prebivalstvu še danes šteje, kljub ogromnim žrtvam, nad štiri sto milijonov, njena večstoletna kultura pa je najstarejša na svetu. (Kdor se hoče vsaj nekoliko seznaniti s kitajsko kulturo, naj čita velikega ameriško-kitajskega pisatelja Lina Yutanga, posebno pa knjigo "Moment in Peking".)

In kljub svoji velikosti in kulturni veličini je Kitajska med najnesrečnejšimi deželami. Skozi dolga stoletja je bila izkoriščana in tiranizirana po korumpiranih dinastijah, katerim so se v zadnjem stoletju še pridružili vojni lordi, ki so ropali deželo na debelo. In kot bi vsega tega ne bilo dovolj, je v drugi polovici zadnjega stoletja dežela še postala torišče zapadnega imperializma, ki jo je skušal nasilno "osrečiti" z ognjem in mečem. Razdelil si jo je v "sfere vpliva", jo z orožjem prisilil na ekstrateritorialne koncesije, na katerih si je zgradil lastno oblast (po vseh večjih mestih), ki je po svojih zakonih ne samo izkoriščala, marveč tudi sodila Kitajce.

S prihodom zapadnega imperializma pa se je pričela prebujati Kitajska iz svojega večstoletnega spanja. Nositeljca te prebujenosti in znak odpora proti tujemu izkoriščanju in poniževanju je postala mlada generacija proti koncu zadnjega stoletja. (Ta preporod je sijajno opisal Lin Yutang v prej omenjeni knjigi.) Posledica tega preporoda je bila velika revolucija leta 1912, ki je pod vodstvom "kitajskega Deba" San Yatsena vrgla ob tla mančuanško dinastijo in proklamirala republiko širom vse Kitajske.

Od tedaj je šla dežela skozi stalne revolucije za uresničenje programa San Yatsena. Verigo teh revolucij je pretrgala japonska invazija Kitajske pred sedmimi leti, ni jih pa kohčala. Nobenega dvoma ni, da se bo revolucija nadaljevala, stopila v novo fazo takoj po osvoboditvi dežele iz okupatorjevih krempljev.

Bistvo San Yatsenovega programa je moderniziranje in demokratiziranje Kitajske v interesu vsega ljudstva. Dežela je gospodarsko namreč zelo zaostala. Njene preproste in široke ljudske mase žive še od pamtikeva v največji revščini, sploh na stopnji, o kateri bi lahko mislili, da sploh ne more človek živeti. V sled tega je ob vsaki slabšji letini takoj lakota v deželi; sploh skoraj ni leta; da bi tukaj ali tam lakota ne pokosila večjega števila prebivalstva.

San Yatsen je vse to videl in izdelal dalekosežen program, ki ga je pričel oznanjati po deželi. Oklenila se ga je mlada generacija in pod novo revolucionarno ljudsko stranko (kuomintang) izvedla prvo fazo revolucije. Toda po San Yatsenovi smrti so se polastili vodstva stranke korumpirani elementi, ki so poznali le svoje lastne interese ter izdali revolucijo. Namesto izvajanja reform so uporabili ljudsko stranko za grabljenje lastnega bogastva in ustvarjanja lastnih korumpiranih političnih masin. Tajno ali odprto so sodelovali tudi z vojnimi lordi v izkoriščanju in ropanju dežele.

In tako je po veliki ruski revoluciji na Kitajskem nastalo novo revolucionarno gibanje pod znamko komunizma, ki je pobralo iz blata San Yatsenovo zastavo in pričelo s križarsko vojsko za preosnovanje dežele v Novo Kitajsko. Med masami je novo revolucionarno gibanje dobilo velik odmev in pričelo z orožjem osvajati provinco za provinco.

Ker je to gibanje pričelo resno oglašati obstoječi režim velike korupcije, se je general Čang Kaišek, titularni naslednik San Yatsena v stranki kuomintanga proglasil za diktatorja in pričel s pravičnim terorjem proti delavstvu in revnim kmetom, ki so se oklepali komunizma. Nastala je prava civilna vojna, ki je trajala skozi več let do invazije.

Po japonskem napadu je prišlo do zblizanja in sodelovanja med komunističnim gibanjem in kuomintangom. Pozneje je zopet prišlo do preloma, ker komunisti niso hoteli razpustiti svoje rdeče armade in se na vsaj črti podvreči Čang Kaišku.—O tem še prihodnj.

Glasovi iz
naselbin

SEJA KLUBA ŠT. 49 SNPJ

Cleveland, O.—Dasiravno je sedaj precej vroče, pa to še ni dovolj tehten vzrok, da ne bi zahajali na seje.

Klub št. 49 JSZ ima svojo redno sejo v nedeljo 16. julija v Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. Seja se prične ob deseti uri dopoldne v običajnem prostoru.

Apeliramo na vse člane našega kluba, da se seje gotovo udeležijo. A. Bošić, tajnik.

PROŠNJA PRIMORSKEGA VOJAKA

Cenjeno uredništvo Prosvete: V roke mi je prišlo nekaj števil Prosvete, katere mi je dal neki član društva št. 89 iz Midwayja, Pa., po imenu John Opeka.

Bil sem zelo navdušen, ko sem čital po tako dolgem času naše časopise, in kar me je najbolj razveselilo, je dejstvo, da je narodna zavest pri naših bratih v Ameriki zelo velika, kar je za nas Jugoslovane v sedanji dobi velikega pomena.

Sedaj pa se na vas obračam s prošnjo, ako bi nam mogli poslati kakšne slovenske ali hrvaške časopise. Radi bi tudi dobili kakšne slovenske pesmarice in knjige zabavnega in poučnega značaja. Potrebujemo bi tudi angleško-slovenski slovar in pa slovnico. Tudi slovenska slovnica bi nam prav prišla, kajti 20-letna sužnjost pod Italijo, prepoved slovenskega jezika, pomanjkanje knjig in šol, je kvarno vplivalo na čistoto našega jezika, kar se vidi iz tega, da so se vrinile v naš jezik mnoge tujke, ki imajo svoj izvor v italijanskem jeziku. Te jezikovne napake bi radi odpravili, kakor smo odpravili vsa italijanska vojaška povelja.

Upam, da bodo naši rojaki v Ameriki razumeli naše težnje in nam čim prej pomagali.

Oprostite mi predznosti, ali nisem vedel za drugo rešitev, a nekaj moramo storiti tudi mi za našo tako okrvavljeno Jugoslavijo.

V upanju, da dobim vaš cenjen odgovor, se vam že naprej najlepše zahvaljujem ter pozdravljam vse tamkajšnje rojake Jugoslovane. Zdravo!

Cpl. Marjan Dolgan,
328th Slav Company,
A.P.O. # 386 U. S. Army,
New York, N. Y.

GLAS IZ CALIFORNIJE

Sacramento, Cal.—Prišel je čas, ki nam obuja spomina na tebe, dragi soprog in oče. Potekla so štiri leta, odkar te ni več med nami. Preminul si 13. julija l. 1940. Hudo te pogrešamo, nikoli te ne bomo pozabili.

Mrtveci ne trpijo, ne slišijo in ne vidijo našega trpljenja, v katerem se nahajamo, zlasti oni, ki imamo svoje drage v službi Strice Sama.

Moj najmlajši sin Edward je pri vojnikih že od 12. januarja 1942. Ko se je nahajal v bližini

Beckersfielda, Cal., je prišel večkrat domov na obisk, a sedaj se nahaja že nad eno leto dni na južnem Marshallskem otočju. Njegova pisma povedo, da je v tistih krajih silna vročina. Nekaj časa je bil bolan za tropično vročico. Glede hrane pa pravi, da je dobra in je ne manjka. On je pridelen k sanitetnemu oddelku. Poslal nam je tudi nekaj spominkov iz tistih krajev, med njimi tudi japonski vojaški pravilnik. Ne vem, kje ga je staknil.

Moj starejši sin Merco pa se nahaja še vedno v bližini doma. Sedaj je že 22 mesecev na Mare Islandu, Cal. S svojimi obiski mi krajša čas.

Oba sinova sta člana SNPJ. Tukajšnje društvo št. 549 SNPJ ima 11 članov pri vojnikih. Vsem želim srečen povratek.

Kar se tiče dela, ga je tudi v teh krajih dovolj. Vse dela s polno paro. Tu se nahaja popravljalnica bombnikov. Popravljajo jih na McClelland Fieldu in na Mather Fieldu. V popravljalnicah je zaposlenih približno 10,000 delavcev.

Aeroplani prihajajo v popravljalnico noč in dan. Ko jih pa zopet spravijo v red, odhajajo neznano kam. Nad nami neprestano buči, kakor da bi grmelo. Od kraja smo bili nemirni, ko nismo bili še vajeni velikanskega ropota in celo spati nismo mogli, a zdaj smo se privadili. Človek se vsemu privadi, je dejal neki Ločan, ko je prišel v peklo.

Ko opazujem bombnike, ki lete neznano kam, se vprašujem, jeli jih vodijo tudi mladeniči slovenskih staršev? Če je med njimi kaj Slovencev, bi se zelo rada spoznala z njimi.

Včasih opazujem, ko se vojaki sprehajajo po mestu. Z obrazov se jim vidi, da so iz daljnjih krajev. Založni obrazi to povedo. Tu in tam srečamo kakšnega vojaka, toda od sedaj nismo srečali še nobenega Slovenca. Ako bi ga, bi mu z veseljem postregli z domačo hrano in domačo zabavo.

Ko se je moj sin nahajal v Washingtonu, mu je bilo silno dolg čas. Temu pa se ni čuditi, kajti bil je prvič iz doma. Potem pa se je seznanil v Rentonu z družinama Petchnik in Fink. Še danes jim je hvaležen za domačo postrežbo in prav tako jaz. Ako bi kateri izmed slovenskih vojakov čital te vrstice in če se nahaja v tej bližini, naj nas obišče, ga bomo prav z veseljem sprejeli in mu postregli. Naš naslov ni težko najti. Avtobus vozi na No. 4 Elmhurst ter privozi pred našo hišo in nato dalje. Naša hišna številka je 2600, 57th St.

Sedaj pa nekaj besed o starem naseljencu, ki je napisal tako krasen, a tragičen življenjepis. Možu ni bila življenjska pot postlana z rožicami, temveč s trnjem, vendar pa je vse prenesel. Jaz sem čitala njegovo povest svoji hčeri in dejala mi je, da bi bilo dobro, da bi povest

izšla v kakšnem ameriškem magazinu. Jaz sem izrezala povest iz Prosvete in jo sešla v knjigi, tako da jo bom lahko pozneje ponovno čitala.

V Prosveti se je oglašila neka mrs. Brgant iz Superiora, Wyo. Sem radovedna, ali je mrs. Brgant doma iz Goričan ali Medvoda nad Ljubljano? Leta 1904 sem skupno delala z neko žensko v ljubljanski papirnici, ki se je tako pisala. Tiste čase je bilo lepo. Tedaj sem želela še s svojimi starši in brati. Bog ve, kje so danes?

Dopisnik iz Michigana je pisal v Prosveti, kako izdelujejo papir. Jaz vem za drug način. V ljubljanski papirnici so ga izdelovali drugače. Le naj se omenjeni dopisnik še kaj oglasi. Prav tako se naj zopet oglasi vrtnar in farmar mr. Milavec iz Port Angelesa, Wash. Pred meseci nam je pisal o vrtnarstvu. Njegovi članki so bili zelo podučljivi. Poduka v vrtnarstvu posebno potrebujemo tisti, ki smo z vrtnarstvom komaj začeli. Spominjam se, ko je poročal, kako je treba negovati zeljeve glave. Težko je pridelati zeljeve glave. Ko se pričnejo razvijati, prifrče neke vrste metulji in nato se zležejo gosenci, ki požrejo zeljeve glave. Teh gosencic je več vrst in tu imenujemo neke vrste, ki so najbolj škodljive, "Japan Beetle". Ta mrčes je zelo požrešna in mora se zelo paziti nanjo, kajti požre in uniči tudi drugo vrtno zelenjavo. Solata je zelo priljubljena sočivje, a tu nimamo posebno velike sreče z njo, kajti rada porumeni in usahne.

Pred vojno so v tukajšnji okoličnici posedovali veliko zemlje Japonci. Njim je zemlja zelo lepo rodila in pridelali so vsake vrste sočivja in zelenjave. Oni so bili pridni delavci. Mogoče pa so zato imeli toliko sreče z vrtnarstvom in kmetijstvom, ker jim niso v škodo silile tiste japonske žuželke, ker so njihovega "rodu". Ker Japonci več ne obdelujejo zemlje v tej okoličnici in vsled tega precej zemlje ni več obdelane, je cena sočivju zelo poskočila.

Letos imamo tu dokaj čudno vreme. Je še precej mrzlo in tako je veliko škode po sadovnjakih. Louise Petach.

PRISPEVKI ZA JPO-SS

Cleveland, Ohio.—Sledeče prispevke so darovali podružnici št. 35 JPO-SS: Družina Durn \$6.00, mrs. Anna Goršek-Bales \$2.00, Mary Troha \$1.00, družina Shiberl \$3.00, družina Ogrinc \$5.00. Društvo V boj št. 53 SNPJ je plačalo članarino za mesec junij v vsoti \$12.50. Mrs. Amalija Terbižan \$5.00, društvo Vipavski raj št. 312 SNPJ \$3.00, Frank in Mary Vidrich \$5.00, Ernest Terpin \$1.00. (Prispevke izročil J. Terbižan). Skupni prispevki znašajo \$43.50.

Na zadnji mesečni seji podružnice se je razpravljalo, da podvzamemo korake in apeliramo na narod, da bi več prispeval v ta blag namen. Sprejeli smo sklep, da pričnemo enkrat meseca septembra obširno kampanjo, in sicer, da bomo pobirali prispevke za Jugoslovanski pomožni odbor od hiše do hiše.

Nameravali smo tudi prirediti veselico v ta namen, toda smo idejo zaenkrat opustili, kajti da

Zemljevid bojišča na ruski fronti. Odkar je bil napravljen ta odčit, so rdeče armade pogonale Nemce iz vse Bele Rusije in zdaj se boji vrše v baltičkih državah in na Poljskem.

nes so preveč kritični časi za priredbe; težko se dobi potrebščine, ki se jih potrebuje pri takih priredbah. Mnenje mnogih zastopnikov na seji je bilo, da je navadno veliko dela s priredbami, a dobiček pa ni posebno velik, ker je danes vse tako drago. So pa še drugi vzroki, da smo sklenili, da ne bomo imeli priredbe. V zadnjih letih smo imeli več priredb in izžrpali smo možnosti, s katerimi se bi dalo podati dostojen program.

Jaz sem mnenja, da bi moral narod vedeti žrtvovati za naše brate in sestre v stari domovini. Vsakdo se bi moral zavedati svoje narodne dolžnosti in prirediti od časa do časa; vsakdo si lahko pritrga nekaj dolarjev in jih prispeva za staro domovino. Ako bi se zavedali v polni meri trpljenja naših sester in bratov v krvavi in požgani stari domovini Jugoslaviji, bi malo več prispevali v pomožni sklad, pa četudi bi se nam malo poznalo. Noben Slovenec ne bi smel pozabiti niti za trenutek trpljenja naših bratov in sester, katerega tako junaško prenašajo že nad tri leta.

Vse tako zgleda, da se nam vsem preveč dobro godi, zato pozabljamo na bolečine in potrebe drugih, pa četudi so oni naši krvni sorodniki. Ako bi mi sami šli vsaj nekaj mesecev skozi trpljenje, skozi katerega gredo naši rojaki v domovini, potem se bi mogoče malo omeščala naša srca.

Vsi Slovenci si bi lahko vzeli za vzgled našega rojaka Clevelandčana mr. Petra Lustrika in njegovo ženo. Kolikor je meni znano, je mr. Lustrik daroval za pomožno akcijo nad \$1000.00, za SANS \$1000.00, za ruski vojni relief \$2000.00 in za Ameriški rdeči križ \$1000.00. Kajne, to so visoke številke. Da bi imeli veliko takih slovenskih rodoljubov kot je mr. Lustrik. Res, med Slovenci ni milijonarjev in tudi mr. Lustrik ni noben milijonar, vendar pa je med nami mnogo oseb, ki premorejo več kot mr. Lustrik, a vendar ne dajo veliko ali pa nič za dobre stvari. Res, škoda, da ni med nami več takih plemenitih mož kot je mr. Lustrik.

Kakor sem že omenil, bomo pričeli pobirati prispevke za Jugoslovanski pomožni odbor od hiše do hiše. Upam, da bomo dobili osebe, ki bodo izvršile to nalogo.

Na seji je bilo sklenjeno, da tajnik piše pisma na društva in jih prosi, da pomagajo pri tej kampanji; za sodelovanje se prosi tudi društva, ki niso še včlanjena v naši podružnici.

Pomnite, nas vse veže narodna dolžnost, da storimo čim več za naše brate onkraj morja! Seveda, ako ne bo sodelovanja od vaše strani, potem bo morala podružnica opustiti hišno kampanjo.

Posebno na ženske apeliram, da se odzovejo na ta apel. Kateri je pripravljena iti na delo za dobro stvar, naj sporoči svoje ime in naslov tajniku podružnice.

Zgoraj podano poročilo o prispevkih za mesec junij dovolj jasno pravi, kako malo se zanimamo za naše brate in sestre v domovini. Zakaj ne bi pričeli posnemati druge narode, kateri so veliko več nabrali za svoje v stari domovini kot pa mi. Koliko bi prihranili dela in časa, če se bi vsi odzvali in prostovoljno prispevali svoj delež, tako da nam ne bi bilo treba vedno apelirati in pisati, kot to delamo zadnja tri leta. Nekateri se izgo-

várjajo, da bodo dali sami svojecem, ko bo odprta zveza z domovino. Ne, bratje in sestre, taki izgovori ne veljajo; taki izgovori so samo izgovori, ker v svojih srcih ne čutite tiste narodne zavesti in dolžnosti, kot bi jo moral čutiti vsak pošten Slovenec.

Že tri leta zbiramo, a koliko smo skupaj zbrali? Samo slovenski Cleveland bi moral brati toliko vsoto kot smo jo zbrali do sedaj vsi ameriški Slovenci. Pa pravimo, da smo zavedni, napredni in kulturni... Da, vsa čast gre onim, ki so že veliko darovali, toda žal, teh ni veliko. Ogrmna večina našega naroda je še danes gluha na vse naše apele. Zakaj? Ali ni v nas nič humanitarnosti? Ali ni v nas nič človekoljubja? Prav tako kot so nekateri posamezni mlačni so mlačna tudi nekatera naša društva in niso še nič ali pa zelo malo prispevala za Jugoslovanski pomožni sklad.

Ne pozabite, da še vedno zbiramo prodajne davčne znamke države Ohia, nakar jih pošljemo na davčni urad in prejmemo neke denarja zanje.

Nadalje bi priporočal, da oni, ki imajo kupiti cvetlice za umrli prijatelj, rajši prispevajo tisti denar za naše trpeče, a še žive brate in sestre v domovini.

Daj brat, daj sestra, ki uživa svobodno solnce v Ameriki! Saj sedaj vsi dobro zaslužimo in zato si vsakdo lahko odtrga nekaj dolarjev.

Torej, premišljajte o tem in odzovite se klicu svojih bratov in sester v domovini.

Za podružnico 35 JPO-SS: J. F. Durn, tajnik.

MALO ODGOVORA

New Castle, Pa.—V Prosveti se nisem že precej časa oglašala. Vzrok je, ker sem neprestano zaposlena. Moj mož dela v tovarni, jaz pa doma na vrtu.

Vrtovi so letos zelo lepi in vse je do sedaj lepo raslo, samo sedaj pritiska velika vročina in zgleđa, da bodo pridelki bolj slabi.

Čudno se mi vidi, da me neki rojak opominja, da stari naseljenec ne bo več pisal, ker sem ga je užalila z mojim pisanjem. Ne vem, čemu se bi nekdo, ki je pokazal tako veliko hrabrost, ustrašil Tončke.

Omenjeni rojak tudi pravi, da je \$50.00, ki mi jih je poslal moj potek za velikonočno darilo, malenkost. Jaz pa mislim, da temu ni tako. Vojak, ki zasluži \$100.00 na mesec, potem pa pošlje svoj machi \$50.00 za velikonočno darilo, ni slab. Nekateri tudi hočejo narediti vtis, da sem jaz tista, ki bi rada zabrala, da bi se povest starega naseljence izdala v knjigi. Ali sem kdaj kaj podobnega napisala ali rekla? Nikar se ne zaletavajte vame. Nisem nikomur ničesar dolžna.

J. Slapnik piše, da niso same Tončke v Ameriki. Seveda niso! So tudi Pepce in Anke itd. Svetovala bi Slapniku, da vpraša F. Korberja, kdo je tista Tončka. Obžalujem, da je tornado napravil toliko škodo rojaku Korberju.

Pozdrav čitateljem Prosvete. Tončka Škufca.

Slika kaže skupno angleških vojakov v bitki pri Tillyju, Francija, kjer je general Montgomery pričel ofenzivo proti Parizu.

Fašizem in žena

Angela Vodetova
(Se nadaljuje.)

Proletarijacija srednjih plasti je napredovala s strahotno brzino. Nič pa te ljudi ne plaši bolj kakor misel, da bodo tudi oni padli med proletarijat. Za nje je najstrašnejša zavest, da se lahko znajdejo nekoga dne v življenjskih okoliščinah meznega delavca ter da bodo z njim delili njegovo nesigurno usodo. Posebno uradnik je trepetal za svojo pozicijo, za svojo diplomu, za pokojnino. Zato so se vsi ti ljudje zatekli tja, kjer se je blesteli obljubami kazalo na izpremembo moretjih razmer, zlasti pa na rešitev iz krize. To je bilo narodno socialistično gibanje, ki je te ljudi dvigalo v njihovem malomeščanskem stremu, saj so prišli tu skupaj s častniki, plemiči, grofi in celo s princ! Jasne politične ideologije in svetovnega nazora ta družbena plast nikoli ni imela — ne samo v Nemčiji, temveč nikjer. Pač pa je te vrste človek dostopen modnim pojavom, raznim atrakcijam političnih žonglerjev, zlasti pa vsakovrstnim obljubam. Ker mu manjka družboslovno spoznanje, je več kot umevno, da je nasledel Hitlerju, čigar najmočnejša poteza je zavestno demagoško fasciniranje ljudstva z najbolj blesteci obljubami.

2. Kaj obljublja fašizem ženi, preden pride na oblast

Fašizem se je sicer že od vsega začetka upiral ženskim zahtevam po enakopravnosti v državljanstvu in družbenem pogledu, toda obljuboval je ženi bogato in mnogo primernejše nadomestilo za te navidezne vrednote.

Že Mussolini je dokazoval, da žena po svojem celotnem telesno-duhovnem ustroju ne spada v javno življenje, češ, da je prešibka in premalo odporna, na drugi strani pa preveč zaupljiva in lahkoverna ter preveč čustvena, da bi mogla z uspehom delati v javnem, zlasti pa v političnem življenju. Pri neki priložnosti se je povzpelo celo do trditve, da še nikdar v življenju ni srečal praktične žene in da bodo prešli še vekovi, preden bo žena zadostno razumela politično igro.

Toda žena naj ne obžaluje, da fašistična ideologija odklanja njeno sodelovanje v vseh panogah javnega življenja, kajti fašizem ji bo ustvaril v družbi tako stališče, ki bo edino primerno njenemu bitju in jo bo dvignilo nad vse njene dosedanje težnje. Fašizem bo ustvaril take pogoje, da bo žena brezskrbno zakravljevala v obnovljeni družini, materinstvo pa bo lahko zopet obcutila kot najvišjo srečo in blagoslov. Nad njegovo svetostjo bdi sam Mussolini, ki obljublja svoje posebno varstvo italijanski materi in njenim otrokom.

Tu je treba vsekakor ugotoviti, da je bila italijanska žena še vedno brezpravna, radi česar je bila politično veliko manj zrela kakor na primer nemška žena, ki je bila pred Hitlerjevo vladno v političnem pogledu že popolnoma enakopravna z možem. In vendar je Hitler zmagal prav s pomočjo ženskih glasov. Kako je to mogoče spriti dejstva, da

je tudi Hitler napovedal, še preden je prišel na krmilo, da bo ženam okril vse njihove doslej priborjene pravice. Tudi ideolog narodnega socializma Alfred Rosenberg pravi, da žena na podlagi svojih lastnosti nima ničesar iskati v politiki in v javnem življenju. Država, družba, bojno polje pripadajo možu, žena je zgolj spolno bitje, njena veličina je v ljubezni in materinstvu. V splošnem trdijo narodnosocialistični teoretiki, da narava in zgodovina ne vesta ničesar o kakšni enakopravnosti žene z možem, kajti narava je opremila žensko samo z lastnostmi, ki jo označujejo zgolj kot spolno bitje in zgodovina je to ureditev kot smiselno in modro vseskozi potrdila.

Tako sta živela mož in žena tisočletja skupaj v zadovoljstvo fašističnega ideologa Rosenberga in kompanije. Potem pa se je zgodil "zločin proti bogovom, življenju in zgodovini" — v 19. stoletju z žensko osamosvojitvijo. Da bi iskali ti učenjaki vzroke v zgodovinskih dejstvih na podlagi ekonomskega razvoja, ki je povzročil, da je prenehala biti družina produkcijsko središče — o tem ni sledu. Zato je razumljivo, da človek njihovega kova sprašuje po vzrokih ženskega stremjenja po enakopravnosti: "Vprašanje je, kako se je mogla žena tako izkoreniniti iz tal prirode in zgodovinske nujnosti, kako se more takorekč življenje samo uničevati. Priznati moramo, da tega vprašanja ne moremo zadovoljivo rešiti (!). Zavito je v nekaj skrivnostnega, podobno tistemu izmaliceni telesnih stanic, kateremu pravimo rak." Naposled prihaja do zaključka, da je vso nesrečo zakrivilo majhno število "neženskih", manjvrednih, ki hočejo živeti zajedalsko življenje z družbenimi in političnimi predpavicami. Toda trajen vpliv žen na državno in družbeno ureditev bi pomenjal očitno propast družbe.

Kljub temu, za ženo sramotnemu naziranj, so narodni socialisti pridobili, kakor že omenjeno, zase velik del žen, ki jim je slepo nasledel. To se jim je posrečilo z brezprimernim demagoštvom, z blesteci obljubami o gospodarskem in družbenem preporodu družine in družbe, kjer so ženi zagotavljali tako lepo in brezskrbno življenje, kakršnega ni živela še nikdar doslej. Res je, da vladat tretjega carstva ne želi, da bi se žena ukvarjala s politiko in da bi delala izven doma v službi, toda to tudi ne bo potrebno, kajti ustvarili bodo take pogoje, da se bo žena lahko posvečala le domu, možu in otrokom.

Ko je Hitler prevzel oblast, je razglasil svoj gospodarski program, po katerem bo v Nemčiji v 4 letih odpravljena beda in brezposelnost. V vsej državi ne bo človeka, ki ne bi mogel najti dobro plačanega dela, če bo le hotel delati. Ena od najpomembnejših točk njegovega gospodarskega programa je podraževanje in dobrih: "Zahtevamo podraževanje celotne trgovine, ki je bila doslej v rokah trustov. Uvesti hočemo reformo gospodarstva, da bo zadovoljevalo ljudske težnje, zaplenili bomo zem-

ljišča, ki naj postanejo skupna last, odpravili bomo najemnine, ki jo morajo plačevati najemniki velikim posestnikom" itd. Prav kakor Mussolini v Italiji. Tudi nemškemu delavcu je fašizem obljubil delež na dobičku. Svojim pristašem iz prepričanja, malomeščanskim slojem je Hitler zajamčil, da jih bo zavaroval pred obubožanjem in pred izkoriščanjem po monopolnem kapitalu. Zgodilo se ni nič takega.

Od takih reform da bo imela korist tudi žena, ona celo v prvi vrsti. Saj bo imel njen mož, oziroma oče tako plačo, da se bo lahko brez vseh skrbi posvečala družini. Očetje bodo prejeli družinske plače, da bodo njihove hčerke veselo uživale svojo mladost v brezdelju ter čakale svojega "viteza". Večina žen vidi zavestno ali podzavestno svoj življenjski smoter v srečnem zakonu, zato ni čudno, da so se navduševale za Hitlerjeve obljube, saj so videle v njihovem uresničenju naivne malomeščanke brez sociološkega spoznanja edini izhod za izboljšanje svojega bednega položaja. Mali uradniki, izkoriščani kontorstinji in izmučeni prodajalci je nenadoma zasijal pred očmi ideal germanske žene, ki gospodinja doma, v blagostanju rodi otroke in ima moža z dobro službo, ki ji je opora za vse življenje. Nič več šikan po pisarnah in uradih, nič več pomanjkanja — v Hitlerjevem kraljestvu bo za vse dovolj kruha. Kaj so sprito take blesteče bodočnosti parole, kakor: služba, gospodarska neodvisnost žene, pravica do dela, enakopravnost! To so same fraze! Celo visokošolke in akademsko izobražene žene so drvele za Hitlerjem. Porazp, a značilno je prav dejstvo, da so nasedale intelektualne prav tako kakor preproste žene, ki so sledile svojemu čustvenemu razpoloženju. Edinole tiste žene, ki se zavestno uvrščajo v delavski razred, ter del politično zrelejših meščanskih žen, pripadnic ženskega gibanja, so vsekoli odklanjale Hitlerjeve obljube v svesti si, da se s samimi frazami ne izboljša družbeni red. Na drugi strani pa te žene načelno zahtevajo državljansko in družabno enakopravnost ter so tudi iz svojega ideološkega vidika obsojale narodnosocialistično stališče napram ženi.

3. Kaj nudi fašizem ženi, ko pride na oblast

Kjerkoli pride fašizem do oblasti, ne izpolni niti ene svojih obljub, s katerimi je obispal svoje pristaše, temveč izvede v prvi vrsti dvojce: z brezprimerno brutalnostjo uniči marksistično gibanje ter delavske strokovne in politične organizacije, prav tako pa oropa ženo vseh njenih pravic, zaduši vsako težnjo po enakopravnosti ter zatire delavske in druge samostojne ženske organizacije.

To smo videli v Italiji, kjer je Mussolini na nečloveški način moral in preganjal delavske zastopnike in kjer se življenje delavstva iz dneva v dan slabša. Delavske strokovne organizacije vodijo fašistični plačanci tako, da delavstvo nima nobene možnosti protesta ter mora mirno sprejemati za svoje delo mezde, ki segajo globoko pod eksistenčni minimum.

(Dalje prihodnjič.)

Osemle fronta na Francoskem, kjer so anglo-ameriške sile stobile v prah Hitlerjevo "evropsko trdnjavo" in napravile "mostičke". Žrtve so bile velike, toda mnogo manjše kot so pričakovali mnogi vojaški veščaki. Tako po osvoboditvi Cherbourga so pričeli s delom, da čim prej popravijo veliko pristanišče, naker bodo lahko pričeli s veliko ofenzivo za zdrobitve nacističnih armad.

Obisk Churchillovega sina v Jugoslaviji

June 28, 1944.

(Ta članek je izšel v partizanskem časopisu "Vjesnik" 12. aprila 1944.)

Kakor je bilo že javljeno, je prišel v naš vrhovni štab sin predsednika britanske vlade, gospoda Winston Churchill, major Randolph Churchill. Po bivanju pri vrhovnem štabu je sedaj prišel tudi na Hrvaško.

V družbi političnega komisarja glavnega štaba NOVH, tovariša Rade Žigica, je obiskal Narodni antifašistični svet narodnega osvobodjenja Hrvatske, njegove oddelke in njegove ustanove.

Major Churchill je najprej obiskal izvršni odbor in tajništvo ZAVNOH. Tam so ga sprejeli in toplo pozdravili predsednik ZAVNOH Vladimir Nazor, podpredsednik Andrija Hebrang, tajnik dr. Pava Gregorič in drugi.

Major Churchill je pri tej priliki prišel za Veliko noč v neko vas, kjer je ravno takrat bral mašo mngr. dr. Svetozar Ritig, župnik cerkve sv. Marka iz Zagreba, ki je v svojem govoru pozdravil odličnega gosta.

Major Churchill je tudi obiskal neko prireditel naših mladine in avtne čete naše vojske in je tudi ta priredba postala sponzorska ovcija bratstvu in orožju in zavezniškemu sodelovanju.

Med drugimi oddelki ZAVNOH je major Churchill tudi obiskal propagandni oddelke. Pregledal je vse tiskovine, ki se tiskajo v naših tiskarnah, in se zanimal za to, kako se vodi propaganda v višku borbe.

Na koncu je major Churchill dal izjavo za naše časopise. Na vprašanje:

Kakšen vtis ste dobili o Jugoslaviji? je major Churchill odgovoril:

—Moja glavna impresija je, da je partizanski pokret dosti boljše organiziran, kakor sem pričakoval. Vsi smo silišali o borbi, ki se bife in je ta silajna borba zbudila vsakega v Angliji in Ameriki. Ampak nismo vedeli, da je organizacija tako popolna, posebno civilna oblast.

Kaj mislite o naši vojski?

—Kar so naredili maršal Tito in partizani, bi moralo služiti kakor vzor in vzgled vsem zaslužnim narodom Evrope. Oni so izpopolnili tehniko gerilske vojne, kakor še noben drugi.

Krasna romantična povest je način, na katerem so zgradili iz ničesar tako sijajno vojsko, s tako sijajno organizacijo. Tudi to je, kar je izzvalo največje občudovanje v Angliji in Ameriki.

Ali ste videli težkoče, s katerimi se bori naš narod? Sigurno ste videli, da so mnogi kraji izropani in opustošeni.

—Vse sem videl. Videl sem čisto izropana ozemlja. Prijel sem sem iz Bosne. Zgledal sem se, ko sem videl po celim ozemlju samo opustošena mesta. Nikoli prej nisem vedel, da je to opustošenje zavzelo tako obsežnost. Vasi požgane in opustošene brez borbe. Sedaj razumem, s kolikimi težkočami se bori naš narod in vojska in koliko ta narod trpi.

Ali veste, ali ste začutili, da

je ogromna večina naroda za narodno-osvobodilni pokret?

—Povsod, kjer sem bil, se najde največje oduševljenje za narodno-osvobodilno borbo.

Kaj je na vas delovalo najmočnejše?

—Na mene je največ deloval način, s katerim je partizanski pokret uspel zediniti vse elemente, iz katerih je sestavljena Jugoslavija. To je tembolj značilno, ker je ta zemlja bila skozi vojno sestavljena od različnih narodov. Partizanski pokret je prešel lokalne razlike in je ujedinil vse narodne sile in razne elemente v Jugoslaviji. To je naredilo name največji vtis. To — poleg sijajnih dejanj na bojnem polju — je resnično triumf državniške modrosti maršala Tita. Tukaj v Jugoslaviji se more videti v malem novo Evropo, ki se tvori. Kakor bi vaša partizanska borba morala služiti kakor primer ostalim narodom, tako bi morala služiti tudi politična zgradba. Maršal Tito je pokazal, da je ravno tako dober državnik kakor je vojak in jaz sem prepričan, da bodo principi tolerance in liberalizma, ki so tako karakteristični za narodno-osvobodilni pokret, osigurali srečno bodočnost Jugoslavije.

Ali ste videli med našimi borci tudi žene?

—Videl sem veliko žen-borcev in jih občudujem. Drugače sem jaz bolj starih načel in ne vidim rad, da se borijo tudi ženske. Ampak kadar zasede državo sovražnik, je čisto razumljivo, da vsi zgrabijo za orožje. To nesrečo, da se morajo boriti tudi žene, nam je prinesel Hitler. Tudi v Angliji so žene angažirane v vojni. Milijone žen dela v tovarnah, in stotisoče jih je v uniformi. One obratujejo težke protiletalske topove, služijo v laboratorijih itd.

Se nekaj časa smo se razgovarjali. Major Churchill nam je povedal, da bodo zaradi interesa v našo domovino prišli korespondenti agencije Reuter in časopisa New York Times. Potem se je major Churchill prisrčno poslovil. Zeleli smo mu srečno bivanje na našem osvobojenem ozemlju.

Za časa oblika pri ekonomskem oddelku ZAVNOH se je major Churchill zanimal za ekonomsko stanje in za prehrano naše vojske. Na koncu nam je povedal o organizaciji UNRRA in je priporočil, da čim prej pošljemo poslanke, katere je ta organizacija povabila.

Prihod majorja Churchilla v našo domovino predstavlja nov znak priznanja, ki nam ga kaže Anglija, in nov dokaz tesne povezanosti našega pokreta in močnih zaveznikov. —ZOJSA.

Napredni Poljaki v Moskvi

London. (ONA). — Člani poljskega narodnega sveta na obisku v Moskvi so govorili z visokimi zvezničnimi diplomati v sovjetski prestolnici.

Delegati, ki zastopajo odporne sile na Poljskem v opoziciji proti poljski vladi v Londonu, so poročili razložili svoje stališče o poljski situaciji diplomatom.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Ali veste, ali ste začutili, da

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR
Izvršni odbor
VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blaginjak 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHUEK, tajnik bol. odd. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRIHOVNIK, direkt. mlad. oddel. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki
MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik 3587 W. 60th St., Cleveland 2, Ohio

Districtni podpredsedniki
JOS. CULKAR, prvo okrožje 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakland, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7923 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 3979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMERBOEICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šest. okrožje 823 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odbor
MATH PETROVICH, predsednik 233 E. 131st St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRIHOVNIK 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
PHILIP GODINA 1837 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN 100 E. 280th St., Euclid 17, O.

Poradni odbor
ANTON SHULAR, predsednik Box 27, Arma, Kansas
FRANK VITARICH 315 Tener St., Luzerne, Pa.
FRANK BARBIC 19511 Muskoia Ave., Cleveland 19, Ohio
ANDREW VIDRICH 772 E. 185th Street, Cleveland 19, Ohio
JOSEPHINE MOČNIK

Nadzorni odbor
FRANK ZATZ, predsednik 2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANDREW GRUM 17168 Snowden, Detroit 21, Mich.
JOHN GLD 231 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 25 Westview Ave., Peru, Ill.
JOSEPH FIFOLT 1327 E. 60th St., Cleveland 3, Ohio

Glavni zdravnik
DR. JOHN J. ZAVERTNIK 2219 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

Srbi so osnovali svojo vojsko in se pridružili Titu

Dopisnik N. Y. Herald Tribune, Russell Hill, ki je napisal že več člankov o političnem in vojnem položaju v Jugoslaviji in ki je v tesni zvezi s predstavniki narodno-osvobodilne vojske v Barju, piše pod zgorajšnjim naslovom v zgoraj omenjenem časopisu, datiranem 7. julija, sledeče:

V hribih vzhodne Srbije, več kakor sto milj oddaljenih od najbližje obale, raste partizanski pokret kakor gobe, tako da je sedaj tam že nekoliko izključno srbskih divizij partizanov, ki so prisilile Nemce, da so pomnožili svoje posadke ob železniških progah Niš-Skopje in Niš-Sofija.

Nemci so se tako ustrašili, da bi se pokret ne razvil še v druge pokrajine Srbije, da so pred par dnevi začeli veliko ofenzivo proti Titovim Srbom, upajoč, da jih bodo uničili predno se bodo bolj organizirali. Toda zavezniški oficirji, ki so s tem pokretom, so prepričani, da je ta ofenziva prišla prepozno. Pri tej ofenzivi sodeluje z Nemci tudi Bolgari in četniki Draže Mihajloviča.

Najvažnejši znak partizanskega uspeha je, da v krajih, kjer sedaj partizani rekrutirajo svojo vojsko, nedavno vladal Mihajlovič in njegovi četniki. Ti sedaj vedo, da je partizanski pokret resnično jugoslovanski in ne hrvaški v značaju.

Tudi Titova vojska v drugih pokrajinah je sestavljena v večini iz Srbov. Njegov pokret se je začel v Srbiji in se je potem razširil v Črno goru in Bosno. Zavezniški častniki računajo, da je več kot polovica Titove vojske sestavljena iz Srbov in Črnogorcev.

Nedavni razvoj partizanske vojne v Srbiji ni rezultat Titovega napredovanja proti vzhodu. Srbski pokret se je razvil iz malih edinic, ki so začele delovati zadnjega novembra blizu stare jugoslovanske - bolgarske meje. Njihov vodja je bil tajinstveni "drug Tempo", o katerem se še sedaj ve zelo malo.

"Tempo", kakor "Tito", je psevdonim. Pravo ime srbskega vodje je tajno in ni najbrže pol tuceta ljudi izven Jugoslavije, ki ga vedo. On ni poznan pod titlom generala ali častnika kakšnega drugega čina; njega kličejo enostavno "drug Tempo". On je priznan kot partizan št. 1 in on priznava Tita kot svojega poveljnika.

Tempov pokret se je začel še le pred nekoliko meseci, na isti način kakor partizanske edince v drugih pokrajinah domovine. Najprej so se oborožili z napadi na nemške in bolgarske čete, katerim so vzeli orožje. Kjerkoli so se pojavili z rdečimi zvezdami na čepih, so se jim pridruževali dobrovoljci.

Srbi so namreč čutili kakor da so zamudili, ker niso imeli učinkovitega odprnega pokreta, kateremu bi se lahko pridružili.

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

teremu bi se lahko pridružili. Sovražili so Nemce in Bolgare, ali kadar so se pridružili četnikom, so videli, da zaman čakajo na akcijo, ali pa so se našli v operacijah proti partizanom sodelujoč s kvizlinško Nedicevo državno stražo.

Tisti čas so bile sovražnikove posadke omejene na nekoliko divizij Bolgarov in nekoliko nemških čet. Ob tratičah so bile "pill-box" utrdbe in Nemci so rekrutirale kmete, da so udarjali pod tratičah s kladivi, ako je kdo poskušal sabotžo. Kadar bi silili zvok kladiva, bi "pill-box" in strojne začele streljati v tisto smer.

Ko so pa partizani začeli svoje operacije, so se te mere pokazale zanič. Močne straže so zamenjale kmete s kladivi. Toda vkljub temu je bilo pretekli mesec tucat uspešnih operacij proti progi Niš-Skopje. Pri enem napadu so partizani uničili železniško postajo Leskovic, 20 milj južno od Niša, kjer so razbili veliko količino lokomotiv in vagonov, kakor tudi železniške instalacije. Nedavno so napadli nekolikokrat progo Niš-Sofija, na kateri teče znani Orient Express.

Tempo je organiziral osvobodilne okraje na isti način kakor so organizirani osvobodilni okraji v ostalih partizansko-kontroliranih pokrajinah; imajo lokalne svetove, ki upravljajo mesta in vasi. Največ srbskih prostovoljcev je iz mest, in največ častnikov je iz bivše redne vojske Jugoslavije.

Enoidvajeta srbska divizija, ki je bila omejena v komunikaciji in službeno pohvaljena po Titu, je vsaj tako dobra kakor kakršnokoli druga v partizanski vojski. Druge divizije so sestavljene iz prostovoljcev, tisoči katerih zadnje čase prihaja v partizansko vojsko. Nastal je problem, ker je bilo nemogoče vse izvežbati in oborožiti.

Zavezniški častniki pravijo, da je srbskih partizanov okoli 20.000, ampak bi jih bilo mnogo več, če bi imeli potrebno orožje za vse.

Srbski partizani so bili dosedaj omejeni na male hribovite okraje, ki pa so premajhni za vzdrževanje velike vojske. Nova nemška ofenziva je bila brez dvoma začeta, ker so se Nemci bali, da se bodo partizani razširili še v druge pokrajine. Če se to partizanom posreči, bodo mnogo močnejši; kamor grejo, se jim pridružijo mnogi dobrovoljci.

Med njimi je tudi stalen pritok četnikov, ki so zasovražili kolaboracijo z Nedicevimi Nemci.

Tito pričakuje velikih stvari od teh svojih pristašev. Ako se partizanskemu pokretu posreči osvoboditi Srbijo kakor ostalo Jugoslavijo, bi bil njihov položaj mnogo bolj sigen.

Partizani bi potem lahko resnično govorili v imenu vseh delov Jugoslavije. —ZOJSA.

Slika iz razbitja Cherbourga, ko se nemški vojaki predajajo Američanom.

